

Alina Petri

Cea mai veche amintire cu cărți este imaginea bunicului patern (mare cititor, pasionat de istorie, religii, poezie, romane-fluviu, hâtru, magnetic, independent) care citea dintr-o Biblie cu coperte roșii, foarte mare, cu litere de-o șchioapă și care mi se părea nesfârșită, pentru că mereu revenea la ea, recitea și nu ajungea niciodată la capăt.

Mi-am dorit să învăț să citesc repede pentru a avea acces la cărțile așezate pe rafturile superioare ale bibliotecii, despre care părinții îmi spuneau că încă nu le pot înțelege, că sunt pentru oameni mari.

Sunt o fostă adolescentă introvertită, care preferă să scrie decât să vorbească, o tânără obișnuită, compusă din câteva puzzle-uri sentimentale, pasionată de cărți. O colecționară de amintiri și întâlniri importante, o atașată de obiecte, de casă, de cei dragi. O îndrăgostită, o fericită mamă, o înnebunită după Pink Floyd, după biblioteci (mai ales după cele vechi, răcoroase, cu miros de celuloză și praf), după librării cochete în care poți răsfoi cărți.

Cred că mă voi pensiona (pare un secol până atunci) tot dintr-o școală unde visez să țin lecții și cercuri de lectură într-un centru de documentare și informare, asta dacă nu cumva aş câștiga, *par hasard*, nu știu cum, niște bani mulți și aş lenevi, aş dormi până târziu, aş călători, citi și scrie.

EXERCIȚII DE MEMORIE

Deși marile riscuri ale privirii retrospective sunt nostalgia, idilizarea unor episoade pozitive, edulcorarea celor mai puțin fericite, ar fi o idee bună ca profesorii să întocmească, în locul rapoartelor cantitative, serbede, uneori deloc sau puțin relevante, reflecții personale, subiective asupra activității anuale, în favoarea analizei calitative. Cu siguranță, un raport cantitativ este mai puțin cronofag, aparent obiectiv dar fără a surprinde nuanțe, esențe, particularități, momente de cumpănă, reveniri, introspecții, trasee abandonate, reconstrucții etc. În cazul proiectului cercurilor de lectură, popasul reflexiv este cu atât mai justificat cu cât este vorba de un demers în care m-am angajat cvasi-empiric, în care noutatea, provocările, căutările, reușitele și greutățile nu au trasat un drum drept între două puncte, ci căi sinuoase, uneori puțin întâlnite cu drumurile clasice, dar, spre bucuria mea, intersectate cu ale altor căutători de plăcere prin lectură și niciodată rătăcite sau înfundate.

Astfel, asumându-mi riscurile și bucuria privirii înapoi, voi încerca să reiau o cronologie a celor zece ani petrecuți în proiect și o reflecție asupra câtorva aspecte importante pentru mine: de ce am pornit la drumul acesta, ce am urmărit, ce am făcut, ce cred că am câștigat.

De ce - uri

Implicarea mea în proiectul cercurilor de lectură nu a fost girată doar de exuberanța începutului traseului meu didactic (eram în al doilea an de învățământ), de binefacerile întâlnirii cu profesori experimentați în preajma cărora era bine să ciulești mereu urechile, de confortul ancorării într-o normalitate, ci a pornit de la două experiențe la care m-am raportat în permanență: nevoile mele ca fostă elevă și reflecțiile asupra activității la clasă.

Prima dintre ele, experiența de elevă, m-a ajutat să mă situez de cealaltă parte a baricadei și să intuiesc, adeseori să anticipez nevoile elevilor mei. Am vrut să evit rătăcirile mele, cărțile citite anapoda, prea devreme sau prea târziu, timpul pierdut cu cărți proaste și timpul pierdut pentru întâlnirea cu cărțile valoroase, toate acestea cauzate de lipsa unei îndrumări, a unei metode. Imediat ce am conștientizat că nu voi putea citi toate cărțile, m-am gândit că am nevoie de repere pentru a le alege pe cele esențiale și de aici s-a născut obsesia listelor. Mă frământa cu ce trebuie început, ce se citește mai apoi, dacă există o logică a alegerii. Pentru că începusem să văd că nu merge (cineva mi-a spus că izvorul literaturii se găsește în textele antice, și iată-mă citind inutil, în primele clase de gimnaziu, *Odiseea*, *Iliada*, *Mhabharata*, *Ramayana*, *Epopoea lui Ghilgames* etc.), am renunțat la ierarhii și cronologii și am abordat principiu abundenței. Citeam ce prindeam la mână, mult, fără criterii, fără reflecții, dezordonat, în așteptarea disperată a vreunei capodopere. Acest hazard o fi avut însemnătatea sa pentru momentul acela, dar timpul pierdut este cel mare preț plătit. Este evident că nici între timp nu am descoperit canonul absolut, dar mi-am propus, din capul locului, ca în cercurile de lectură să vorbesc despre cărți esențiale, să amintesc titluri mari, să conturez jaloane care să ușureze alegerea cărților pentru care merită irosită vremea. Și iată astfel primul scop pentru care m-am investit în acest proiect.

A doua experiență care mi-a servit drept imbold pentru demararea cercurilor de lectură este cea de la clasă. Frustrată de statutul de „profesor de baccalaureat”, intrigată de paradoxul că unii elevi ai mei luau note mari la examenul final doar învățând, fără a citi poate vreo carte în întregime, că aceeași dădeau admitere la Litere, considerându-se talentați înainte de a fi trecut măcar tangențial peste niște nume din literatura franceză, engleză, rusă etc., constrânsă de programe, în absența orelor de literatură universală, am simțit inițial nevoia de compensare. Așa că, la început mă serveam de pretextul cercurilor pentru a avea acces la toate libertățile pe care nu mi le permiteam altfel: canoane proprii, dezbateri neconvenționale, lipsa îngrădirii temporale, strategii seducătoare dar cronofage, schimbări de tactică și de ritm etc. Încet, însă, cele două experiențe, cea tradițională și cea de la cercurile de lectură, s-au întâlnit convenabil, nu s-au mai concurat; la clasă am devenit mai mult decât eram „consilier de lectură”, am îndrăznit abordări didactice noi, interactive, problematizante, am introdus discuții intertextuale cu trimitere la cărți valoroase, liste alternative, am valorizat lectura de plăcere. La cercuri nu am renunțat la rigoare, la urmărirea scopului final (interpretarea), chiar dacă pe căi mult mai ocolite, la crearea unui obicei de lectură cu tot ce presupune o „rutină”: locuri și momente de citit, poziții, stări, ritualuri. Pe acest schimb reciproc de experiență îl consider în continuare marele câștig profesional al meu din experiența proiectului cercurilor de lectură.

Scopuri?

Voi aminti aici intențiile pe care le-am urmărit în organizarea fiecărui cerc de lectură pentru a putea, în final, să fac un bilanț sumar al câștigurilor, fără a rescrie obiectivele stabilite la nivelul întregului proiect și pe care mi le-am asumat, desigur.

Anticipam deja că, din nevoia de a limita rătăcirile prin „labirintul bibliotecii”, mi-am propus să abordez la cercuri cărți esențiale în construcția unei persoane, cărți care să corespundă orizontului de așteptare al elevilor, cărți care să intrigue, să provoace, să nască întrebări despre sine și ceilalți, care să construiască atitudini, să cultive valori. Prin avalanșa de titluri, discuții, întâlniri am jucat, pe lângă rolul de „consilier de lectură”, pe cel de „comis voiajor”, pentru că vroiam să conving că unele cărți merită domesticite, apropiate, posedate, incluse în canonul personal. Mă foloseam de trucuri comerciale: reclame la cărți prin care aplicam lentile asupra aspectelor incitante, discuții pornind de la incipituri, contrareclame – interzicerea unor cărți pentru a obține efectul invers, apelul la simțuri pentru a stimula interesul de lectură, recursul la empatie, inteligența emoțională etc. Încet, însă, cele două experiențe, cea tradițională și cea de la cercurile de lectură, s-au întâlnit convenabil, nu s-au mai concurat; la clasă am devenit mai mult decât eram „consilier de lectură”, am îndrăznit abordări didactice noi, interactive, problematizante, am introdus discuții intertextuale cu trimitere la cărți valoroase, liste alternative, am valorizat lectura de plăcere. La cercuri nu am renunțat la rigoare, la urmărirea scopului final (interpretarea), chiar dacă pe căi mult mai ocolite, la crearea unui obicei de lectură cu tot ce presupune o „rutină”: locuri și momente de citit, poziții, stări, ritualuri. Pe acest schimb reciproc de experiență îl consider în continuare marele câștig profesional al meu din experiența proiectului cercurilor de lectură.

Deși în spatele oricăror libertăți la cercuri am păstrat „metoda”, o anumită organizare care să conducă la interpretare, am mascat adeseori demersurile didactice de la cercuri prin clamarea lecturii de plăcere, al doilea scop important. Pe acesta am încercat să-l ating nu doar prin *fond*, prin cărțile discutate, care provocau satisfacție prin faptul că erau congruente cu așteptările sau construiau universuri compensatorii, ci și prin transformarea lecturii într-un ritualx alte activități plăcute (întâlniri exclusiviste, tabere, ieșiri în aer liber, jocuri, concursuri), cu locuri speciale (în tren, în parc, acasă la cineva, la o cabană, la muzeu, pe stradă etc.).

În al treilea rând, am urmărit crearea unui confort al comunității de cititori care să ajute la consolidarea obiceiului de a citi, la împărtășirea experienței lecturii, la relevarea, prin dialog a altor fațete nedescoperite. Cred că sunt importante sentimentele de apartenență la o minoritate cu obiceiuri

sănătoase de lectură, de normalitate prin regăsirea de preocupări comune, de siguranță și stabilitate. În acest sens, am construit cercurile de lectură în mod diferit uneori, căutând afinități (exclusiv cu elevi din aceeași clasă/ cu elevi din același nivel de clase/ cu elevi din orice clasă, cititori recunoscuți/ cu necititori/ cu fete etc.) și, de fiecare dată profitând de evenimente prin care să fac notorie activitatea cercurilor și să implic și alți elevi: concursuri, sărbători, maratoane, reviste școlare.

Istorii, pe scurt

Întotdeauna am crezut că suntem, în foarte mare măsură, rodul întâlnirilor esențiale. De aceea, consider că intrarea mea în proiectul cercurilor de lectură face parte din categoria evenimentelor care au contribuit mult la formarea mea profesională. Acest lucru mi s-a părut o șansă deosebită, când, în 2004, eram cea mai puțin experimentată dintre cei care demarau, printr-o formare de vară, la Rîmeț, proiectul *Cercuri de lectură*, ca proiect național. Formarea a fost foarte importantă deoarece acolo s-au stabilit obiectivele comune, s-au deschis posibile căi de parcurs, s-au exemplificat strategii, s-au făcut planuri convergente pentru un an și s-au conturat perspective pentru mai mulți. Era bine ca experiențele reușite de ANPRO în alte contexte, formările anterioare, determinarea câtorva profesori ce aveau să mobilizeze alți voluntari din toată țara să se catalizeze într-o mișcare coordonată și, în același timp, deschisă libertății de acțiune.

Meta- experiențe de lectură. Acea formare a fost, pentru mine, imboldul de a demara primul cerc de lectură despre care am vorbit pe larg în prima *Lecturiadă*. Am pornit la drum cu 10 elevi de la Liceul Teoretic „Solomon Haliță” din Sângeorz Băi, cărora li s-au adăugat pe parcurs și alții. Inițial am configurat demersul cercului abordând tematic nouă cărți, de la care lista de recomandări a crescut pe măsură ce evoluau discuțiile. Ideea centrală a acestui cerc, care m-a urmărit în toți acești ani, de altfel, este abordarea cărților despre cărți și despre cititori, tocmai cu intenția de a cristaliza, din perspective diferite, portrete de cititori, de a întări comportamente livrești, de a ritualiza lectura. Am discutat, astfel, cărți ce au în centru metafora bibliotecii ca spațiu formator și revelator sau în care personajele sunt în proces de construcție. Am creat primele liste de cărți pornind de la imaginea iadului – bibliotecă din *Cartea iad* a lui Carlo Frabetti, așezând pe cercuri concentrice asupra cărora se revenea, ca un laitmotiv, cărți misogine, cărți plictisitoare, cărți „nefolositoare”, cărți „sărace”, cărți necitite etc. și construind, apoi, imaginea paradisului borghes: cărți esențiale. Am ținut și un jurnal al profesorului în care, pe de o parte, planificam narativ, proiectam, îmi imaginam

demersul fiecărei întâlniri de cerc și, pe de altă parte, priveam retrospectiv la cele întâmplate, reflectam, evaluam, schimbam din mers lucrurile. Toate scenariile erau reflexive, propunând, pe de o parte, privirea spre interiorul sinelui, auto-cunoașterea, descoperirea, și, pe de altă parte, accesul la sensuri textuale, la mesaje. În talgerul câștigurilor aș așeza câțiva cititori dependenți și hedoniști, demersuri analitice, liste de cărți de referință, jurnalul reflexiv.

Locuri și cărți. Toate poveștile cercurilor care s-au derulat în primul an de proiect s-au spus în cadrul celei de-a doua formări, în vara anului 2005, când s-a stabilit și structura primei *Lecturiade*. Actul de naștere al acestei cărți, povestit în prefața sa, a fost un gest îndrăzneț, prin originalitatea abordării ludico-didactice, confesive, pragmatice, creative. Pentru mine, în plus, a fost o sursă de inspirație din poveștile de succes ale autorilor săi și o încurajare pentru a continua.

Astfel, în anul școlar 2005-2006, am pornit din nou la drum, cu elevi de liceu, de data aceasta din clase și niveluri de clase diferite. Idei de a forma cititori i s-a adăugat experiența inegalabilă a celor două ateliere de scriere conduse de către Charles Temple, scriitor de cărți pentru copii. Am îmbinat așadar lectura textelor literare (în diverse locuri, după strategii diferite, în vederea creării unui *topos* și a unui ritual al lecturii de plăcere) cu exersarea scrierii de text ficțional și de text interpretativ pornind de la incipituri, de la portrete literare, de la tipare literare etc. Ideea lecturii în locuri și după ritualuri diferite mi-a venit de la cartea Simonei Popescu, *Exuvii*. Exercițiile de scriere, după regia atelierelor lui Charles Temple, au valorificat incipituri de romane (care apoi au fost citite de către elevi), au presupus construcția de fragmente descriptive, narative, personaje, intrigi, povestiri colective, jurnale de lectură, recenzii. Am lărgit aria „consilierilor de lectură” cu alți profesori, elevi, posibile exemple pentru adolescenți (am intersectat cercul de lectură cu un alt proiect, „Întâlnire cu personalități”, în care formatori de opinie, artiști, scriitori, cercetători, muzicieni au fost invitați să le vorbească elevilor pe diverse teme, printre care și importanța cărților pentru fiecare dintre ei), voci ale blogurilor și revistelor literare, despre care amintesc în *Lecturiada 2*. Cărțile citite (se licita alegerea lor prin prezentarea mai multor recenzii făcute de elevi după cărți (ne)recomandate de consilierii amintiți) au fost dezbătute în locuri diferite: în tren, în parc, în muzeul de artă comparată, în centrul de documentare și informare, în autobuze, la munte, la iarbă verde, în librărie, în bibliotecă etc. Bilanțul acestui an a fost în favoarea multiplicării consilierilor de lectură, a învățării citirii unei recenzii, a scrierii de texte. Era anul care pregătea apariția unei reviste școlare care a avut succes.

Vox populi. În anul școlar următor (2006–2007) am dorit ca activitatea cercurilor de lectură din cei doi ani anteriori să fie popularizată la nivelul întregii școli, astfel încât să fie implicați cât mai mulți cititori. De aceea, am scris și câștigat un proiect de granturi școlare, prin care am dotat redacția revistei Liceului Teoretic „Solomon Haliță”, Sângeorz Băi, am organizat o tabără de formare a colectivului de redacție din care făceau parte membrii cercului de lectură, am organizat *Campania electorală a cărților*, un concurs la care au participat aproximativ 150 de elevi (am relatat experiența în „Revista cercurilor de lectură” nr.1/2008). Revista liceului, „Puzzle”, a câștigat locul I la nivel județean. Lectura a fost promovată prin activități de tipul *Ziua lecturii* (timp de cincisprezece minute fiecare elev a citit la o anumită oră stabilită la nivelul școlii; oferirea de flyere cu citate din cărți preferate fiecărui cumpărător de la chioșcul școlii etc.), *Zilele orașului* (afișarea de citate și imagini relevante în punctele cheie ale orașului: afișiere, clădiri, gară, stații de autobuz, parc etc.), *Campania electorală a cărților*, concursurile *Cartea anului*, *Cititorul anului* etc. De această dată am simțit că am câștigat prin socializarea lecturii, prin popularizarea cărților, prin apariția revistei în care cititorii scriau, prin faptul că fiecare eveniment organizat crea pretexte de discuții despre cărți.

Ecuatii pentru emoții. O nouă schimbare de registru mi-am impus, ca provocare, pentru anul școlar următor (2007-2008): poezia. Nu îndrăznisem să explorez la cerc acest teritoriu seducător pentru mine poate din frica de a nu cădea în formalism (la care mă simțeam constrânsă la clasă în vederea pregătirii eseurilor argumentative despre texte poetice), poate pentru că mi se părea că a vorbi despre poezie implică un soi de atac la intimitate, poate pentru că poezia mi se părea mult prea prețioasă, nobilă, superioară. Am descoperit căi de acces studiind și scriind pentru lucrarea de cercetare pentru obținerea gradului I, pe care o valorific parțial în *Lecturiada 3*. Pentru cercul de lectură mi-am propus lectura poeziei contemporane în cheia inteligenței emoționale, adică abordarea poeziei postmoderne drept cale a autocunoașterii, a descoperirii semnificațiilor universului imediat (urban), a dezvoltării inteligenței emoționale, precum și exersarea unor demersuri interpretative necanonice și scrierea despre textul poetic. Cei 30 de elevi ai clasei a XI-a, profil filologie, de la liceul meu au citit poezii din cei mai reprezentativi poeți începând cu cei optzeciști, până la cei contemporani: Mircea Cărtărescu, Leonid Dimov, Emil Brumaru, Traian T. Coșovei, Mariana Marin, Ion Mureșan, Matei Vișniec, Cristian Popescu, Marta Petreu. Exercițiile de lectură a textelor poetice s-au bazat pe teoria inteligenței emoționale, pe valorificarea și îmbogățirea experienței individuale. Pentru că am schițat demersurile interpretative în *Lecturiada 3* nu mai revin aici decât făcând bilanțul cercului de lectură: s-a înțeles poezia ca „ecuație a propriilor

emoții”, s-a empatizat cu texte poetice, s-a pus în abis atât textul, cât și propriul sine, s-a recurs la strategii necanonice (contextualizări diferite, deconstrucția textului, analiza blancurilor, identificarea vocilor textului, empatizări, analize fonetice etc.) și, mai ales, s-a citit multă poezie modernă și postmodernă.

Dreptul de a nu citi. Oricât aș fi studiat teoriile lecturii sau aș fi fost de ancorată în realitatea sistemului de învățământ, nimic nu m-ar fi putut face să mă simt comod când, începând cu 2008- 2009, m-am întâlnit cu elevi care nu citiseră nicio carte niciodată și care își asumau consecințele evidente ale acestui fapt. Stupefacția, frustrarea, lipsa de soluții, vorbele care parcă alunecau fără să se așeze cum trebuie m-au frământat și m-au îndârjit să găsesc soluții, chiar dacă nu miraculoase, măcar realiste, fezabile. Eram dezarmată, nimic din ce făcusem anterior nu mergea, trebuia să o iau de la zero depunând înzecite eforturi. Ajunsesem printr-un transfer la Colegiul Tehnic de Transporturi „Transilvania” din Cluj și abia aici, cred, ambiția, perseverența, determinarea mi-au fost puse la încercare cu adevărat. Mi-am propus pași mai mici, linia orizontului meu era în asfalt. Trebuia să reușesc să atrag spre lectura de plăcere adolescenți care nu citiseră, care nu se bucuraseră de vreo carte parcursă pe nerăsuflăte, care citeau fragmente, cu ochii și cu degetele. Am început timid și pesimist cu exerciții de lectură 15 minute, puncte de acces, lectura imaginii, exerciții de imaginație pornind de la incipituri, lectura întreruptă de momente interogative/de reflecție/de creativitate am încercat să-i conduc pe elevi către ideea că în cărți pot găsi răspunsuri la întrebări, pot găsi plăcerea de a se cunoaște pe ei/locul în care trăiesc, trecutul etc. Am continuat cu activități ludice, atractive, interactive de lectură și scriere: „Citește în autobuz”, „Obține o reacție a cititului în public”, „Citește-le părinților”, „Describe reacția părinților la prima/a doua/a n-a lectură”, „Vorbește despre cărți”, „Un interviu unui cititor”, „Jurnal zilnic de elev”, „Jurnalul meu de cititor”, prima vizită într-o bibliotecă orașenească/într-o librărie etc. Pentru început, i-am recompensat, i-am motivat prin puncte adăugate la note sau chiar note, cărți, activități. Am colaborat cu bibliotecara școlii, împreună cu care le-am prezentat rostul unei biblioteci și am demarat concursul „Cel mai harnic cititor” (în funcție de numărul de titluri împrumutate și citite de la bibliotecă), am contribuit la ornarea bradului școlii cu pergamente colorate care cuprindeau minirecenzii la cărți citite, am organizat o expoziție de minipostere cu prezentări ale cărților citite. Am mizat pe spiritul lor competitiv, pe un entuziasm al începutului de drum, pe reacții pozitive date de valorizare, apreciere, recompensare. am citit și „interpretat” texte ale unor melodii îndrăgite de ei, am citit proze scurte și fragmente din romane (*De veghe în lanul de secară, Rătăcirile elevului Torless, Pescărușul Jonathan Living-*